

*ЧЕХОВСЬКА Марія Миколаївна
ГРЕБЕНЮК Віталій Миколайович
УФІМЦЕВА Олена Сергіївна*

ГІБРИДНА ВІЙНА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ У ВИМІРІ ЗАГРОЗ ДЕРЖАВНІЙ ГЕНДЕРНІЙ ПОЛІТИЦІ

Постановка проблеми. Еволюція форм і методів ведення гібридної війни зумовлює необхідність напрацювання симетричних та асиметричних засобів протидії. Одним з елементів гібридної війни Російської Федерації є намагання дискредитувати курс нашої держави на європейську та євроатлантичну інтеграцію, зокрема шляхом нівелювання основних демократичних цінностей сучасного суспільства, до яких належить просування політики рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, або гендерної політики. Застосовуючи інформаційно-психологічний, релігійний і політичний вплив, відбувається активне намагання кардинально змінити смислове та змістовне навантаження сутності гендерної політики з прогресивного на регресивне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для західного світу проблема гібридної війни є відносно новою, що породжує велику чисельність тлумачень визначення гібридної війни, її рис та вироблення механізмів протидії гібридному агресору.

Найвідомішими дослідниками проблеми ведення гібридних війн є Білл Неметт, підполковник Корпусу морської піхоти США, Нейтан Фрайер,

співробітник Центру стратегічних та міжнародних досліджень США, Джек МакКуен, полковник Армії США, Девід Кілкаллен, автор книги «Випадкова герілья» (англ. «The Accidental Guerilla»), Френк Хоффман, журналіст, Роберт Ортон Ворк, заступник секретаря ВМС США, Франк ван Каппен, нідерландський сенатор.

Серед вітчизняних визначаються такі науковці й практики, які зробили свій вагомий внесок у вивчення гібридних війн та вироблення механізмів протидії їм: В. Антипенко, К. Гаджієв, В. Горбулін, М. Гуцало, В. Канцір, Б. Леонов, В. Ляшенко, В. Мандрагеля, Г. Яворська.

Вивчення гендерних питань в Україні набуло міждисциплінарного характеру. Так, соціально-гуманітарну складову гендерної тематики досліджували Н. Грицяк, О. Дашковська, К. Левченко, Т. Мельник тощо. Правові аспекти забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків вивчали О. Балакірева, Н. Камінська, Н. Олійник, Н. Оніщенко. Предметом досліджень, зокрема О. Горчаниук, Н. Дубчак та В. Кротикової, була гендерна тематика в секторі безпеки і оборони. Негативний вплив

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

інструментів гібридної війни Російської Федерації на гендерну політику України опрацьовували у своїх роботах К. Левченко, Є. Магда, О. Сулова тощо. Зважаючи на зазначене, **мета статті** полягає у систематизації наукових доробок із питання, що досліджується, визначенні дефініції «гендерні гібридні загрози» та класифікації гендерних гібридних загроз.

Виклад основного матеріалу.

Постановою Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань на тему: “Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання”» від 12 серпня 2014 року № 1639 констатовано входження України в нову епоху, епоху неklasичних, гібридних воєн. Цим нормативно-правовим актом гібридну війну визнано основною формою реалізації воєнно-політичних інтересів Російської Федерації стосовно України [19].

Гібридна війна може реалізовуватися різними силами або навіть одним підрозділом, але з однією метою – для отримання найбільшого синергетичного та психологічного ефекту. Способи ведення цієї війни можуть звести до мінімуму військову перевагу протилежної сторони, її здатність до ведення традиційної війни та глобальних дій.

Військові аналітики США вважають, що війни майбутнього будуть складними унікальними комбінаціями гібридних загроз і тактик, націлених на вразливі місця держави-жертви, із нечіткими, розмитими формами, мультимодальними та багатоваріантними, відмінними від звичних конфліктів.

У контексті поняття гібридної війни виникає проблема визначення її засобів та методів, сутність яких розкриває тактику цієї війни, її механізми. Так, ці загрози поєднують широкий діапазон ворожих обставин і намірів, таких як кібервійна, сценарії асиметричних конфліктів низької інтенсивності (так званих «заморожених»), глобальний тероризм, піратство, незаконна міграція, корупція, етнічні та релігійні конфлікти, безпека ресурсів, демографічні виклики, транснаціональна злочинність, проблеми глобалізації та поширення зброї масового ураження, порушення прав і основоположних свобод людини тощо [3].

Положення, розроблені як американськими, так і британськими та австралійськими фахівцями у сфері організації, ведення гібридних війн та протидії їм, характеризуються відсутністю єдиного підходу та не становлять універсальних узагальнених знань, які б охоплювали всі ознаки й особливості гібридних війн. Західні фахівці (Д. Кілгаллен, Н. Фрайер, Б. Неметт, Д. МакКуен) визначають особливості гібридної війни розрізнено, незалежно один від одного, у зв'язку з чим їх наразі не покладено в основу єдиного визначення цього явища.

У сучасній Росії саме гібридна війна розглядається як основний спосіб воєнних дій. Підтвердженням цього є російські наукові розробки в галузі ведення гібридних війн, наявність у росіян (М. Хамзатов, Ю. Балусевський, А. Манойло, В. Багдасарян) чітких систематизованих знань із цієї проблеми.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Російські фахівці визначають, що комплекс зусиль, які докладаються у гібридній війні, конвергенція методів війни зарекомендували себе як дієвий спосіб здобуття переваги над противником та його ослаблення навіть за обмежених людських і матеріальних ресурсів. Зазначимо, що стратегія гібридної війни має такі складові: суто військову (класичну), військово-політичну, економічну та інформаційну. А для перемоги важливим є комплекс цих зусиль.

Російський історик і політолог, експерт Центру проблемного аналізу та державно-управлінського проектування В. Багдасарян визначає гібридну війну як війну, що відповідає сучасному «постмодерністському» суспільству. На його думку, засобами ураження в ній є засоби трансляції інформації, а під їхнім ударом знаходиться людська свідомість. При цьому фізичне ураження противника та знищення його інфраструктур також залишаються актуальними. Вчений вважає, що найбільша підступність цієї війни в тому, що вона взагалі не сприймається як війна. Більше того, державою-агресором вона підноситься в пропаганді та розцінюється масами людей як прагнення уникнути війни [8].

Отже, виходячи з положень, розроблених науковцями різних країн світу щодо проблеми організації та реалізації гібридних війн, а також протидії їм, їхніми характерними рисами є [3]:

– застосування широкого спектру прямих бойових дій і таємних операцій, здійснюваних за єдиним планом спецслужбами, збройними силами,

іррегулярними формуваннями за участі різних цивільних компонентів;

– відображення у військовій стратегії, що об'єднує звичайну війну, малу війну та кібервійну;

– використання атак із застосуванням ядерної, біологічної та хімічної зброї, саморобних вибухових пристроїв та інформаційної війни;

– складна динаміка бойового простору, що передбачає гнучку й адаптаційну реакцію;

– комбінація відкритих і таємних воєнних дій, провокацій та диверсій у поєднанні із запереченням своєї причетності до цього, що значно утруднює повноцінну відповідь на них;

– ведення новочасного виду партизанської війни, який об'єднує сучасні технології та методи мобілізації (Білл Немет);

– формування в ході цього виду війни гібридних загроз (Нейтан Фрайер);

– віднесення гібридної війни до основного методу дій в асиметричній війні, що ведеться на трьох видах поля бою: серед населення конфліктної зони; тилового населення; міжнародної спільноти (Джек МакКуен);

– комбінування партизанської та громадянської війн, а також заклоту й тероризму (Девід Кілгаллен);

– миттєве та злагоджене використання складної комбінації дозволеного озброєння, партизанської війни, тероризму та злочинної поведінки на полі бою, щоб досягти політичних цілей (Френк Хоффман);

– використання ворожими військами в гібридних війнах «гібридних військовослужбовців» (заступник

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

секретаря ВМС США Роберт Ортон Ворк);

– складність реагування на таку схему ведення війни (Франк ван Каппен);

– використання представників кримінального світу для підризу місцевої влади та забезпечення ресурсами повстанців або партизанів;

– можливість ведення такої війни як державами, так і недержавними силами;

– розмивання кордонів у сучасних війнах;

– новаторське, ненормативне, за межами дозволеного, використання тактик і технологій;

– узгодженість точкових впливів на ключові елементи системи національної безпеки противника на всій його території (Ю. Балуський та М. Хамзатов);

– застосування різновидових тактичних угруповань, регулярних та іррегулярних частин і підрозділів, керованих з єдиного стратегічного центру;

– застосування інноваційних підризних технологій державного перевороту в умовах штучно створеної політичної нестабільності (А. Манойло);

– здійснення тиску на владу у формі політичного шантажу;

– використання переходу від політичного шантажу до силових заходів впливу, розв'язування вкраїні громадянської війни;

– мета – фізичне ураження противника, знищення його інфраструктур, деформування системи ціннісно орієнтованих стереотипів.

У своїх доробках щодо типології війн майбутнього російський журналіст, військовий експерт І. Попов

розглядає асиметричний конфлікт як один із проявів гібридної війни, крізь призму гендерної моделі, в якій аналізується нерівність сторін у фізичному та матеріальному аспектах [18]. Так, покладаючись на концепцію, викладену Є. Месснером щодо відповідності психіки регулярного війська чоловічій психіці, і, відповідно, відповідності психіки іррегулярного ополчення – жіночій психіці [15, с. 60], І. Попов надає авторські рекомендації щодо розв'язання асиметричного конфлікту. Зокрема він пропонує не лише «підвищувати психологічну культуру командирів і штабів регулярних збройних сил, а й активніше залучати до планування бойових дій проти іррегулярних формувань військових спеціалістів-жінок» [17].

Водночас І. Попов зазначає, що потенціал для ведення війн нового типу, який має протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам для Російської Федерації, мають становити «сили спеціального призначення, органи інформаційної та психологічної війни, кібервійська, внутрішні війська, органи розвідки та управління, укомплектовані не лише військовими спеціалістами, але й цивільними експертами – культурологами, істориками, економістами, фізиками, антропологами, психологами, серед яких обов'язково мають бути жінки» [7].

Гібридна війна Російської Федерації проти України набула соціального виміру. Мова йде про маніпуляцію гендерними питаннями в контексті ведення Російською Федерацією політики з дискредитації євроінтеграційного та євроатлантичного курсу Української держави. Саме цей

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

аспект визначає Ю. Лапутіна, вказуючи на використання соціальних та гендерних стереотипів у маніпуляціях поняттям гендерної рівності як сучасний тренд когнітивної війни Російської Федерації проти України [10].

Так, в Україні набула поширення інформаційна кампанія, «яка полягає в нагнітанні надуманих “страхів” та залякуванні суспільства нібито “загрозливою гендерною ідеологією”, що підтримується різними організаціями, які отримали назву антигендерних рухів, що мають суттєвий вплив на суспільну свідомість» [12]. Досліджуючи антигендерні інформаційні кампанії, К. Левченко зробила їхню чітку періодизацію: перший етап реалізовувався у 2010–2013 роках, другий етап припав на кінець 2015 року (початок 2016 року) – 2018 рік, третій етап триває з кінця 2018 року до теперішнього часу [11, с. 85]. Характерними ознаками першого етапу стали активне заперечення цінностей міжнародного досвіду із забезпечення прав жінок та гендерної рівності; оцінка вказаного досвіду як такого, що руйнує національну цілісність українського народу; приписування, переважно, європейському та американському досвіду, значного спектру соціального негативу; демонізація певних соціальних явищ як таких, що були започатковані та поширилися саме з-за кордону [11, с. 185]. Другий етап здебільшого пов’язується із протидією ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству та боротьбі з цими явищами (далі – Стамбульської Конвенції). Оскільки українське

суспільство загалом уже більш обізнане щодо сутності європейських цінностей, об’єктом критики стали так звані «іноземні цінності», до яких належить принцип гендерної рівності, що стоїть на заваді захисту «традиційних сімейних цінностей» [11, с. 193]. Третій етап антигендерної політики К. Левченко пов’язує із «набуттям підтримки серед політиків вищого рангу та переходом антигендерної риторики до політичної площини», зокрема шляхом агресивної протидії здійснення державної гендерної політики, зростання поширення маніпуляцій суспільною свідомістю [11, с. 195].

Слід зауважити, що дослідниця акцентує увагу на активізації антигендерної риторики не лише в Україні, а й багатьох європейських країнах. Мова йде, зокрема, про Францію, Італію, Угорщину, Нідерланди, Молдову, у яких часто ультраправі партії виступають із критикою таких ліберальних цінностей, як права жінок, гендерна рівність, забезпечення прав мігрантів тощо [11, с. 196]. Стосовно цього зазначимо, що міністр юстиції Республіки Польщі Збігнев Зьобро у липні 2020 року заявив про намір звернутися до Міністерства праці та сім’ї щодо денонсації Польщею Стамбульської конвенції [16]. Дещо раніше, на початку червня 2020 року, Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій ініціювала зустріч із Президентом України для обговорення питань протидії домашньому насильству та проблематики комерційного сурогатного материнства, на якій релігійні організації закликали замість ратифікації Стамбульської

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

конвенції, яка, на їхню думку, «ангажована гендерною ідеологією», розвивати національне законодавство України з протидії домашньому насильству та насильству проти жінок [22].

У вересні 2020 року українській спільноті було представлено результати дослідження антигендерних рухів «Гендер чи антигендер. Хто атакує демократію в Україні?», яке ґрунтувалося на проведенні та аналізі інтерв'ю з активістами й активістками жіночого руху, їхніми опонентами й опонентками з академічного середовища, а також вивчалися інформаційні потоки відкритих джерел інтернету з гендерної тематики [20]. Так, одним із висновків дослідження було те, що просування в нашій державі антигендерної ідеології є прикладом класичної інформаційної операції, адже етапи її просування збігаються з етапами агресії Російської Федерації проти України.

Зазначимо, що у червні 2016 року Дмитро Золотухін, на той час радник міністра інформаційної політики України з питань інформаційної безпеки, у своїй презентації «Гендерне питання як гібридний інструмент війни» на міжнародному форумі в Києві наголосив на визначній ролі гендерної проблематики в сучасній інформаційній війні та необхідності міни сприйняття гендерних питань передусім у свідомості [1].

На проблемі поширення маніпуляцій у сфері гендерної тематики як частини гібридної війни наголошується в публікації, підготовленій у 2019 році Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, де серед

ризиків і загроз у реалізації державної політики гендерної рівності зазначаються «антигендерні ініціативи (включаючи ініціативи народних депутатів та місцевих рад), які суперечать міжнародним зобов'язанням та національному законодавству» [21].

Маніпуляції з трактуванням та змістом гендерної політики в умовах гібридної війни також досліджувала О. Сулова. Дослідниця надала визначення гендерній маніпулятивній політиці як такої, що «використовує гендерні стереотипні уявлення, міфи, упередження тощо з метою маніпуляції суспільною думкою для досягнення політичних цілей» [23, с. 315–316]. Також О. Сулова аргументувала спрямованість «руського миру» до дискредитації демократичних цінностей, зокрема рівних прав жінок і чоловіків, адже гендерна нерівність дає право легалізувати контроль над частиною суспільства для легшого отримання контролю над суспільством в цілому [23, с. 323].

Зазначимо, що О. Сулова охарактеризувала специфічні елементи маніпулятивних гендерних стратегій Російської Федерації, які застосовуються як у межах гібридної війни проти нашої держави, так і для формування певної громадської думки безпосередньо в Росії. Так, вона виділяє такі гендерні технології, як технологія психосоматики, «медові пастки» масового впливу та технологія «жінки-миротвориці» [23, с. 324]. До технології психосоматики належить залучення жінок до тривалої монотонної діяльності, яка зрештою знижує рівень критичного мислення. «Медові пастки» масового впливу

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

полягають у використанні зовнішності жінок і дівчат для досягнення соціально-політичних цілей (наприклад, для збільшення кількості людей на виборчих дільницях). Елементами технології «жінки-миротвориці» є включення жінок як перших осіб до партійних списків; призначення жінок на посади, які не мають вирішального значення; залучення жінок як запобіжників у конфліктних ситуаціях.

На активізацію гібридних гендерних загроз в Україні, зокрема в сегменті законотворчої діяльності, звертає увагу у своїй статті В. Ієрусалимов. Автор констатує, що відбувається «трансформація антигендерних рухів та їх мімікрія», що полягає у проведенні активної кампанії проти так званої «гендерної термінології», яка позиціонується як один із інструментів руйнування «традиційних для України сімейних цінностей» [9, с. 112].

Виділяє специфічну складову гібридної війни – втручання у систему освіти на усіх рівнях – Т. Говорун. У своїй статті вона зазначає, що проявляються періодичні намагання чинити шкідливий вплив на формування гендерної соціалізації з боку закладів освіти та засобів масової інформації шляхом «інформаційної та соціальної підтримки спроб ренесансу патріархату, зокрема пропаганди статево диференційованого навчання і виховання дітей» [2].

Дослідження Н. Малиновської спрямовано на аналіз сучасних гендерних студій у системах вищої освіти та недержавних громадських організацій, які також є інструментом

в умовах ведення проти України гібридної війни [14].

В. Феофілова виокремила та піддала аналізу міфи з просування антигендерної політики, що поширюються в суспільстві. Зокрема провідними стали такі посилення: «гендер придумали, щоб замінити нормальне слово “стать”», «гендерна рівність стирає відмінності між чоловіками і жінками», «гендер – це про ЛГБТ і транссексуалів», «гендер руйнує традиційну родину», «гендер можна просто виключити з уживання, щоб не дратувати людей» [25]. Авторка наголошує, що здебільшого зазначений зміст інформаційних повідомлень є характерним для adeptів «руського миру», який активно просувається у вітчизняний інформаційний простір.

За результатами проведеного у 2017 році фахівцями Українського кризового медіа-центру дослідження «Імідж Європи в російських медіа» було визначено основний зміст повідомлень на російському телебаченні щодо сутності гендеру та гендерної рівності, зокрема: «Захід штучно створив різноманіття тендерів, нівелюючи священні ролі чоловіка та жінки», «заохочення гендерної рівності – це “полювання на відьом” проти чоловіків», «зростання жіночого лідерства – це знак, що Захід на межі краху», «Захід своїми цінностями знищує інші країни зсередини» [5].

Цікавими також є результати проведеного Національним демократичним інститутом в Україні дослідження, які демонструють кореляцію між рівнем вразливості до російських інформаційних атак та несприйнят-

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

---

тям ідеї гендерної рівності. Так, головна радниця і старша директорка зазначеної організації Мері О'Хейген, виступаючи на конференції «Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед», яка відбулась 7–8 листопада 2018 року з ініціативи уряду України, зазначила, що російська пропаганда весь час намагається експлуатувати тему гендерної рівності, при цьому намагаючись демонізувати саме слово «гендер». Зі слів М. О'Хейген, ці ж люди «демонструють вразливість до інших типів атак, спрямованих, наприклад, проти представників ЛГБТ-спільноти, що дозволяє говорити про певну інтерсекціональність [перетин різних форм та систем пригнічення, домінування або дискримінації] цільової аудиторії, яка, ймовірно, також демонструватиме несприйняття етнічних меншин, представників інших релігійних вірувань тощо. Втім, така інтерсекціональність є обмеженою, оскільки значною мірою спирається на використання певного набору стереотипів та інструменталізацію цінностей, базою для яких є просування нетолерантності» [24].

У своїй публікації Є. Магда, досліджуючи гендерні виклики гібридної війни, наголошує на таких аспектах, як інформаційно-психологічний вплив на жіночу аудиторію та використання жіночого образу для отримання необхідного пропагандистського або деструктивного ефекту [13, с. 132–133]. Так, у першому випадку мова йде про застосування інформаційних атак із метою створення жіночого протестного руху (влітку 2014

року матері та дружини військово-службовців протестували проти проведення ротації військових та проти мобілізації тощо), або руху підтримки (цькування та образи полонених військовослужбовців, зокрема в окупованому Донецьку, а також участь жінок в іррегулярних незаконних збройних формуваннях та окупаційній адміністрації Російської Федерації). У другому випадку інформаційні ресурси використовують фейкові сюжети, в яких жінка або дівчина є, зокрема, об'єктом нападу (історія січня 2016 року про російськомовну дівчинку Лізу в Німеччині) або наче є свідком ганебних і жорстоких дій (розповідь жінки у липні 2014 року про розп'ятого на її очах хлопчика).

Виходячи із сказаного вище, не можна обійти увагою практику поширення участі жінок та дітей у терористичній діяльності, як одній із форм гібридної війни [4; 26].

Підсумовуючи, зазначимо, що серед напрямів державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є спрямованість на «захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі» [6]. На сьогодні поширення вказаної інформації є одним із компонентів розгорнутої Російською Федерацією кампанії проти політики гендерної рівності, що реалізується в Україні. Своєчасне визначення гендерних гібридних загроз дасть змогу вчасно їх нейтралізувати або зменшити негативний, зокрема інформаційний, вплив на громадян, суспільство та державу в цілому.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Висновки. Проведене нами дослідження дало можливість визначити, що гендерні гібридні загрози – це явища, тенденції та чинники, що створюються штучно з використанням різномірних засобів і методів (політичних, економічних, соціальних, інформаційних, психологічних, національних, релігійних, етнічних) введення в оману або нейтралізації заходів із впровадження політики гендерної рівності з метою створення дилем та отримання диспропорційних результатів.

У сучасних умовах соціально-політичних трансформацій ми пропонуємо таку класифікацію гендерних гібридних загроз: за локалізацією загрози – внутрішні, зовнішні, регіональні та глобальні; за сферами впливу – політичні, соціальні, інформаційні, освітні, культурні, історичні й інші; за характером – фальсифіковані, маніпулятивні, пропагандистські; за об'єктами – спрямування на громадян, суспільство, державні та недержавні органи, державу; за суб'єк-

тами, або джерелами загроз, – державного, недержавного, національного, іноземного походження; за спрямуванням – точкові, або спрямованої дії, та комплексні; за джерелом виникнення – регіональні, терористичні.

Вже традиційно джерелами поширення інформації, вигідної для просування ідей Російської Федерації як у її межах, так і за можливості в інших державах, є офіційні урядові комунікації, засоби масової комунікації, зокрема й такі, що фінансуються державою, залучення так званих «експертів», активне використання соціальних мереж тощо.

На сьогодні не лише Україна є ареною для підміни понять та формування негативного ставлення до гендерної рівності, реалізації гендерної політики. Намагання технологів Російської Федерації змінити акценти в політиці рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у країнах Європи свідчить про чітку послідовність у досягненні ними поставленої мети, зокрема й використовуючи гендерні стереотипи.

Список використаних джерел

1. В Киеве прошел семинар по вопросам обеспечения гендерного равенства в сфере обороны. URL: <https://mkip.gov.ua/ru/news/1302.html> (дата звернення: 20.04.2020).

2. Говорун Т. Гендер на полі гібридної війни. URL: <https://zn.ua/ukr/science/gender-na-poli-gibridnoyi-viyni-251663.html> (дата звернення: 21.06.2020).

3. Гребенюк В. М. Витоки гібридних війн: причини та особливості виникнення // Науковий вісник НА СБУ. 2015. № 55. С. 24–34.

4. Григорьева М. А. Феминность как латентное оружие в стратегии террористи-

ческих практик. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение // Вопросы теории и практики. Тамбов : Грамота, 2011. № 6 (12). Ч. 1. С. 62–65.

5. Гендер у гібридній війні: ця проблема з нами буде ще довго, навіть після зміни російського керівництва. URL: <http://womenua.today/gender-u-gibrydniy-vijni-tsya-problema-z-namy-bude-shhe-dovgo-navit-pislya-zminy-rosijskogo-kerivnytstva/> (дата звернення: 21.06.2020).

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV.

Theoretical and methodological basis for ensuring information security of person, society, state

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 22.06.2020).

7. Игорь Попов: «Война – это мир» – по Оруэллу». URL: <https://grareporter.livejournal.com/1318429.html> (дата звернення: 22.06.2020).

8. Информационная война: научиться мыслить в парадигме войн нового типа. URL: <http://vbagdasaryan.ru/informatsionnaya-voyna-nauchitsya-myslit-v-paradigme-voyn-novogo-tipa> (дата звернення: 21.06.2020).

9. Іерусалимов В. І. Гібридні гендерні загрози як елемент дестабілізації діяльності Верховної Ради України // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2019. № 2 (26). С. 109–115.

10. Лапутіна Ю. А. Маніпуляція поняттям гендерної рівності – поточний тренд когнітивної війни // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2019. № 2 (26). С. 125–134.

11. Левченко К. Б. Гендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків : Фоліо, 2019. 318 с.

12. Левченко К. Б. Інструменти здійснення маніпуляцій навколо змісту та напрямів державної гендерної політики // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2019. № 2 (26). С. 135–143.

13. Магда Є. Жінка як ціль та інструмент у гібридній війні // *European Political and Law Discourse*. 2017. Volume 4. Issue 3. P. 131–136.

14. Малиновська Н. Гендерні студії у системі (не)формальної освіти під час гібридної війни проти України // *Europa Środkowa – Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar edukacyjny*. Zamość, 2020. P. 327–341. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8392/1/EuropaS%CC%81rodkowo%20Wschodnia-2.pdf> (дата звернення: 20.04.2020).

15. Месснер Е. Э. Всемирная мятежная война. Москва : Directmedia, 2013. 508 с.

16. Міністр юстиції Польщі заявив про намір вийти зі Стамбульської конвенції: що відбувається? URL: <https://povaha.org.ua/ministr-yustytsiji-polschi-zayavyv-pro-namir-vyjty-zi-stambulskojikonventsiji-scho-vidbuvajetsya/> (дата звернення: 21.06.2020).

17. Попов И. Асимметричный конфликт: гендерная модель. URL: <http://>

uturwarfare.narod.ru/research.html?clk2398502361292193773143=1 (дата звернення: 22.06.2020).

18. Попов И. М., Хамзатов И. М. Война будущего: Концептуальные основы и практические выводы. Очерки стратегической мысли. Москва : Кучково поле, 2016. 832 с.

19. Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання» : Постанова Верховної Ради України від 12 серпня 2014 року № 1639 // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 36. Ст. 2003.

20. Права жінок, демократія, гендер: де зв'язок і хто проти. URL: <https://www.uwf.org.ua/news/11903> (дата звернення: 20.04.2020).

21. Реалізація державної політики гендерної рівності. Transition book – 2019. URL: https://eu-ua.org/sites/default/files/transition_book_gender.pdf (дата звернення: 21.06.2020).

22. Стамбульська конвенція в Україні: нові перспективи старої справи. URL: <http://womenua.today/stambulskakonventsija-v-ukrayini-novi-perspektyvy-staroyi-spravy/> (дата звернення: 22.06.2020).

23. Сулова О. Гендер. Конфлікт. Комунікації // Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія. Київ : НА СБ України, 2018. 518 с.

24. Уроки гібридного десятиліття: що треба знати для успішного руху вперед. URL: https://dea.edu.ua/img/source/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B0%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/Hybrid_10.pdf (дата звернення: 21.06.2020).

25. Феофілова В. Цей страшний-страшний ГЕНДЕР! URL: <https://18000.com.ua/blogs/cej-strashnij-strashnij-gender/> (дата звернення: 21.06.2020).

26. Чеховська М., Ничитайло І. Участь дітей-солдатів у бойових діях на тимчасово окупованих територіях України // *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 3. P. 185–190.

Теоретико-методологічні засади забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Анотація. В статті здійснена систематизація наукових досліджень по изучению гибридной войны Российской Федерации против Украины, в частности такого ее проявления, как нивелирование основных демократических ценностей современного общества, к которым относится продвижение политики равных прав и возможностей женщин и мужчин, а также подается авторское определение дефиниции «гендерные гибридные угрозы» и классификация гендерных гибридных угроз.

Так, авторы указывают, что гендерные гибридные угрозы – это явления, тенденции и факторы, созданные искусственно с использованием различных средств и методов (политических, экономических, социальных, информационных, психологических, национальных, религиозных, этнических) введения в заблуждение или нейтрализации мероприятий по внедрению политики гендерного равенства для создания дилемм и получения диспропорционных результатов.

Также авторами разработана следующая классификация гендерных гибридных угроз: по локализации угрозы – внутренние, внешние, региональные и глобальные; по сфере влияния – политические, социальные, информационные, образовательные, культурные, исторические и другие; по характеру – фальсифицированные, манипулятивные, пропагандистские; по объектам – направленность на граждан, общество, государственные и негосударственные органы, государство; по субъектам, или источникам угроз, – государственного, негосударственного, национального, иностранного происхождения; по направленности – точечного, или направленного действия, и комплексные; по источнику возникновения – региональные, террористические.

Ключевые слова: гибридная война, гендерная политика, «гендерные гибридные угрозы», классификация гендерных гибридных угроз, равные права и возможности женщин и мужчин.

Abstract. The article systematizes research works devoted to the study of the hybrid war waged by the Russian Federation against Ukraine, in particular such its manifestation as the leveling of basic democratic values of modern society, which include the promotion of equal rights and opportunities for women and men. The article also presents the authors' definition of «gender hybrid threats» and classification of gender hybrid threats.

Thus, the authors note that gender hybrid threats are phenomena, trends and factors that are created artificially using diverse means and methods (political, economic, social, informational, psychological, national, religious, ethnic) to mislead or neutralize measures to implement a policy of gender equality in order to create dilemmas and obtain disproportionate results.

The authors also developed the following classification of gender hybrid threats: by localization of threats – internal, external, regional and global; by spheres of influence – political, social, informational, educational, cultural, historical and others; by nature – falsified, manipulative, propagandistic; by objects – targeting citizens, society, governmental and non-governmental bodies, the state; by subjects or sources of threats – of state, non-state, national, or foreign origin; by direction – pointed, or directed, and complex; by source – regional, terrorist.

Key words: hybrid war, gender policy, «gender hybrid threats», classification of gender hybrid threats, equal rights and opportunities for women and men.